

працівники радгоспу за власні кошти та приватизаційні сертифікати.

У багатьох розвинутих країнах світу існує значна частка державної власності на землю, яку використовують і як об'єкт товарних відносин і з метою реалізації стратегічно важливих державних програм.

Таким чином, конкурентоспроможність в сільському господарстві слід розглядати у взаємозв'язку і взаємозалежності складових її об'єктів (товар, галузь, виробництво, підприємство) і оцінювати з позиції відтворювального процесу, підпорядковуючи функції управління та організації підприємства головній меті – забезпечення економічних умов розширеного відтворення і раціонального природокористування. Таким чином, досягнення переваги на аграрному ринку (локальному, ре-

гіональному) відображає лише ринкову складову конкурентоспроможності.

ЛІТЕРАТУРА

1. Соціально-економічний стан України: наслідки для народу та держави : національна доповідь / за ред. В. М. Гейця. – К. : НВЦ НБУВ, 2009. – 687 с.
2. Сільське господарство // Економічна енциклопедія : у 3-х т. / редкол. : С. В. Мочерний (відп. ред.) [та ін.]. – К. : Вид. центр «Академія», 2001. – Т. 3. – С. 390–393.
3. Мочерний С. В. Економічна теорія : підручник / Мочерний С. В., Довбенко М. В. – К. : Академія, 2004. – 856 с.
4. Конституція України, прийнята на п'ятій сесії Верховної Ради України 28 черв. 1996 р. – Х. : Одисей, 2011. – 55 с.

УДК 331.567(477):330.101.541

БЕЗРОБІТТЯ В УКРАЇНІ: ОЦІНЮВАННЯ МАКРОЕКОНОМІЧНИХ ЗАКОНОМІРНОСТЕЙ І ЕФЕКТИВНОСТІ ЗАХОДІВ ЗАПОБІГАННЯ

І. О. Рябоконт

Структурні зрушення в економіці України, які відбуваються на сучасному етапі розвитку національної економіки, призвели до уповільнення темпів економічного зростання і, як наслідок, до зростання рівня і обсягів безробіття. Безробіття є одним із найважливіших макроекономічних показників. Разом з тим безробіття має соціальний характер, оскільки високий рівень безробіття, в свою чергу, призводить до негативних соціально-економічних наслідків. Для нашої країни, яка перебуває на стадії формування нових трудових норм, проблема безробіття виявилася не повністю вивченою.

Розв'язання проблеми безробіття потребує комплексного підходу до вирішення економічних, соціальних та політичних проблем, які впливають на стан безробіття, а також вивчення цього явища у взаємозв'язку з основними

економічними закономірностями підтверджує актуальність обраної теми.

Дослідження проблем ринку праці, зайнятості та безробіття в трансформаційній економіці провадять українські науковці: Д. Богиня, В. Герасимчук, О. Грішнова, С. Дорогунцов, А. Колот, С. Мочерний, В. Петюх, В. Савченко; російські науковці: Н. Волгін, Б. Генкін, І. Заславський та ін. Серед зарубіжних дослідників лауреати нобелівської премії 2010 р. з економіки П. Даймонд, Д. Мортенсен та К. Піссарідес, які розробили теорію, що пояснює, як економічна політика впливає на рівень безробіття, а також причини існування на ринку праці одночасно вільних вакансій і значної кількості безробітних [2, 6]. Проте низка проблем, пов'язаних із безробіттям в Україні, залишаються недостатньо дослідженими. Зо-

крема це стосується вивчення взаємозв'язку рівня безробіття з показниками конкурентоспроможності, що має особливе значення у кризовий для світової економіки період.

Метою статті є дослідження дієвості закономірностей, описаних законом Оукена, кривими Беверіджа та встановлення залежності виконання даних закономірностей відповідно до рівня розвитку країни з визначенням пріоритетних напрямків державного регулювання зайнятості в країні.

Мета дослідження зумовила постановку та вирішення низки завдань:

1) вивчення і порівняльний аналіз взаємозв'язку безробіття з іншими макроекономічними показниками та основними економічними закономірностями в умовах економіки України та інших країн;

2) дослідження взаємозв'язку безробіття з рівнем конкурентоспроможності країни;

3) формування пропозицій щодо напрямів удосконалення основних засобів боротьби з підвищенням рівня безробіття в Україні.

Світовий досвід свідчить, що практично всі країни-лідери, які досягли найвищих показників ВВП на душу населення (понад 20 тис. дол.), конкурентоспроможні і мають високорозвинені інституції. В ході дослідження було зроблене припущення, що виконання закономірностей, описаних законом Оукена, кривою

Беверіджа, визначається рівнем розвитку країни, за індикатор якого було взято індекс конкурентоспроможності країни. Висунута гіпотеза – чим більш розвинута економіка, тим менші відхилення від Закону Оукена – за результатами дослідження підтвердилася. Вивчення закономірностей взаємозв'язку рівня безробіття з іншими макроекономічними показниками та рівнем розвитку держав дозволило зробити висновок про те, що виконання даних закономірностей пов'язано з рівнем конкурентоспроможності країни.

Досвід дослідження виконання закономірностей Оукена в країнах з різними типами економіки показує, що залежності, аналогічні встановленій А. Оукеном для економіки США 40–60-х рр., виконувалися і в пізнішому періоді у США та в багатьох інших розвинених країнах (наприклад, членах ОЕСР). Так, за результатами дослідження Е. Кнотека, закон Оукена спрацьовував в умовах розвинутої економічної системи США в 1961–2007 рр. [4, с. 95].

Аналізуючи динаміку відхилень фактичного рівня безробіття від прогнозованого за Законом Оукена, можна зробити висновок про порушення його виконання в економіці України протягом 2001–2009 рр. (рис. 1). У цей період Україна мала низький індекс глобальної конкурентоспроможності, що коливався від 3,89 до 4,09 (табл. 1).

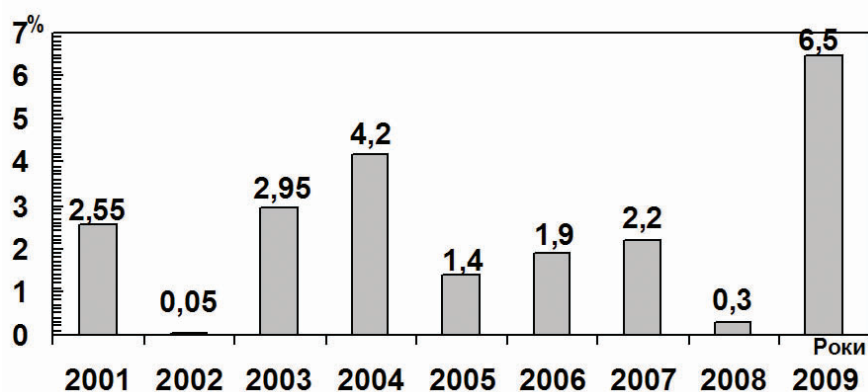

Рис. 1. Відхилення фактичного рівня безробіття від прогнозованої за законом Оукена динаміки рівня безробіття в Україні за 2001–2009 рр.:

■ – відхилення від прогнозованої згідно з Законом Оукена динаміки рівня безробіття

Відповідні розрахунки, проведені на прикладі Іспанії та Нідерландів і аналіз відхилень, дають змогу зробити такі висновки:

- Іспанії у періоді 2005–2010 рр. закон Оукена значно порушується. Значення глобального індексу конкурентоспроможності

Іспанії в цей час коливалося від 4,5 до 4,59 (див. табл. 1). У 2009–2010 рр. в Іспанії спостерігався найвищий рівень безробіття в ЄС (18–20 %).

• можна стверджувати, що закон Оукена спрацьовував у Нідерландах в 2005–2010 рр. У цей період Нідерланди мали досить високий рівень конкурентоспроможності (табл. 1).

Таблиця 1

Індекс глобальної конкурентоспроможності, макроекономічні показники і виконання закону Оукена в Україні, Нідерландах та Іспанії [1, 3, 4]

Україна					
Показник	2005–2006 рр.	2006–2007 рр.	2007–2008 рр.	2008–2009 рр.	2009–2010 рр.
Індекс глобальної конкурентоспроможності (за 7-бальною шкалою)	3,30	3,89	3,98	4,09	3,95
Відхилення від прогнозованої згідно з законом Оукена динаміки рівня безробіття, %	1,4	1,9	2,2	0,3	6,5
Нідерланди					
Індекс глобальної конкурентоспроможності (за 7-бальною шкалою)	5,21	5,56	5,40	5,41	5,71
Відхилення від прогнозованої згідно з законом Оукена динаміки рівня безробіття, %	0,25	0,45	0,25	0,75	2,75
Іспанія					
Індекс глобальної конкурентоспроможності (за 7-бальною шкалою)	4,8	4,77	4,66	4,72	4,59
Відхилення від прогнозованої згідно з законом Оукена динаміки рівня безробіття, %	0,5	0,45	1,95	2,95	3,55

Гіпотетично припускаємо, що виконання закону Оукена визначається рівнем розвитку країни, за індикатор якого ми взяли індекс глобальної конкурентоспроможності країни. В період з 2005 до 2010 р. Україна мала низький індекс глобальної конкурентоспроможності, що коливався від 3,89 до 4,09 (табл. 1). За таких умов навіть приріст ВВП в 2006 та 2007 рр., що був вищий за 7 % не спричинив відповідного до закону Оукена зниження рівня безробіття (фактично воно знизилося лише на 0,4 % проти прогнозованих 2,3–2,6 %). Дещо краща ситуація спостерігається в Іспанії, де значення глобального індексу конкурентоспроможності коливалося від 4,5 до 4,59 в період з 2005 по 2010 р. Інша ситуація спостерігається в умовах економіки Нідерландів – закон Оукена суттєво не порушується в період 2005–2009 р. Ця країна мала високий індекс конкурентоспроможності – від 5,5 до 5,7 в період з 2005 по 2010 р. Тобто висунута гіпотеза підтвердилася – чим більш розвинута економіка, тим менші відхилення від Закону Оукена.

Крім того, для виявлення пріоритетних напрямів підвищення конкурентоспроможності економіки необхідно аналізувати окремі складові відповідного індексу. Для України пріоритетними є захист прав міноритарних власників – 138-ме місце (із 139 країн), захист прав власності – 135-те, незалежність судової влади – 134-те (табл. 2).

Ще одне проблемне місце України – інституціональне середовище – 134-те місце за цим показником з 139-го. Очевидною є важливість дотримання черговості вирішення проблем. Першочерговою видається радикальне подолання корупції, зокрема зниження її у суспільних і фінансових інститутах, а також досягнення мінімального розриву між неформальною і формальною поведінкою громадян. Розв'язання окреслених проблем можна досягти через реформування податкової та судової системи, зниження рівня корупції у суспільних і фінансових інститутах, досягнення мінімального розриву між неформальною та формальною поведінкою громадян.

Таблиця 2

**Динаміка результатів України в глобальному індексі конкурентоспроможності
щодо окремих складових в 2009–2010 рр. [3, 4]**

Показник	2009–2010 рр.	2010–2011 рр.	Відхилення 2009–2010 рр.
Індекс глобальної конкурентоспроможності і його складові	82	89	-7
Державні та приватні інституції	120	134	-14
Інфраструктура	78	68	+10
Макроекономічна стабільність	100	132	-26
Охорона здоров'я та початкова освіта	68	67	+1
Вища освіта та професійна підготовка	46	46	0
Ефективність ринку товарів	109	129	-20
Ефективність ринку праці	49	54	-5
Рівень розвитку фінансового ринку	106	119	-13
Оснащення новітніми технологіями	80	83	-3
Розмір ринку	29	38	-9
Рівень розвитку бізнесу	91	100	-9
Інновації	62	63	-1

По-друге, для України характерний низький рівень макроекономічної стабільності – 132-ге місце за цим показником зі 139-го. Серед невикористаних резервів, які дадуть змогу підняти рівень конкурентоспроможності за рахунок прискорення зростання економіки – розвиток фінансового ринку та державне забезпечення здорової конкуренції на ринку товарів і послуг. Крім того, встановлено, що в розвинутих країнах спостерігаються переважно позитивні

відхилення від Закону Оукена, що може свідчити про високий рівень розвитку системи соціального захисту від безробіття на основі надання переваги активним заходам порівняно з пасивними.

Наступною аналізованою закономірністю є крива Беверіджа для України. Для оцінки впливу кількості вакансій на рівень безробіття розглянемо криву Беверіджа для України (рис. 2).

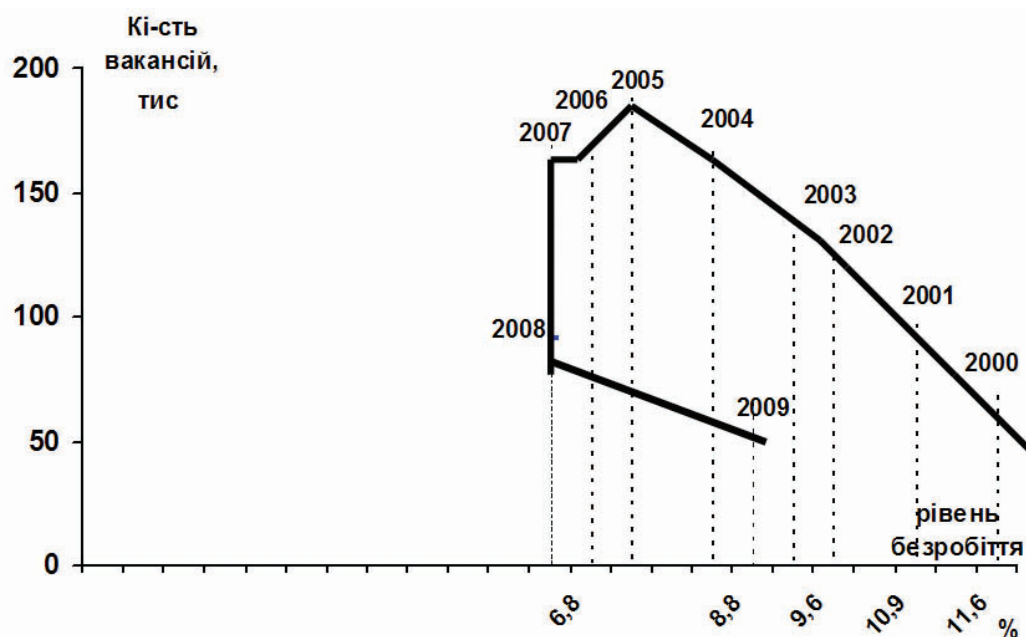

Рис. 2. Крива залежності рівня безробіття від кількості вакансій в Україні в 2000–2009 рр.

Крива Беверіджа для України знаходиться далеко від початку координат – рівень безробіття є досить високим. Чим більша ефективність процесу узгодження пропозиції робочих місць і пропозиції праці, тим ближче крива Беверіджа до початку координат. Отже, наявне неузгодження інтересів роботодавців і безробітних.

Результати дослідження дозволили зробити такі висновки: виконання закономірностей Оукена та Беверіджа пов'язано з рівнем конкурентоспроможності країни. Таким чином, підвищивши конкурентоспроможність, держава зможе більш ефективно використовувати важелі державного регулювання ринку праці та економіки в цілому. Для України пріоритетними у цьому напрямку мають стати заходи щодо реформування податкової та судової системи, зниження рівня корупції в суспільних і фінансових інститутах.

Отже, не можна розглядати ситуацію на ринку праці окремо від ситуації в країні в цілому, тобто до вирішення проблем ринку праці необхідно застосувати системний підхід. У розробці та реалізації заходів забезпечення

зайнятості мають брати участь не тільки Міністерство соціальної політики та державна служба зайнятості, а й Міністерство фінансів, Міністерство економіки, Нацбанк тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Офіційний сайт Державної служби статистики України [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://www.ukrstat.gov.ua>. – Назва з екрана.
2. Diamond P. A. Mobility Costs, Frictional Unemployment and Efficiency / P. A. Diamond // *Journal of Political Economy*. – 1981. – № 89. – P. 798–812.
3. Schwab Klaus. The Global Competitiveness Report 2009–2010 / Klaus Schwab. – World Economic Forum. – Geneva : Switzerland.
4. Schwab Klaus. The Global Competitiveness Report 2010–2011 / Klaus Schwab. – World Economic Forum. – Geneva : Switzerland.
5. Mortensen D. T. Job Creation and Job Destruction in the Theory of Unemployment / D. Mortensen, C. Pissarides // *Review of Economic Studies*. – 1994. – № 61. – P. 397–415.

УДК 331.5

УДОСКОНАЛЕННЯ МОЛОДІЖНОЇ ПОЛІТИКИ ЗАЙНЯТОСТІ НА РЕГІОНАЛЬНОМУ РІВНІ

Л. С. Борданова

Стан ринку праці в Україні упродовж 2008–2009 рр. суттєво погіршився через економічну кризу. Найбільш гостро ситуація проявилася на молодіжному сегменті ринку праці – поглибилися проблеми, пов'язані з професійною підготовкою, працевлаштуванням, зайнятістю молоді, яка є найменш соціально захищеним суб'єктом ринку праці. Отже, вивчення проблем зайнятості молоді є актуальним не лише з наукового погляду, але й з позиції реальної соціально-економічної практики, оскільки молодь є головною продуктивною силою суспільства. В сучасних умовах виникає необхід-

ність детальніше розглянути теорії зайнятості, діяльність державної служби зайнятості та визначити способи розв'язання проблем працевлаштування молоді на ринку праці.

Класичну теорію зайнятості досліджували такі відомі економісти минулого, як Л. Роббінс, Ф. Хайєк, А. Сміт, Д. Рікардо. Такі класики, як Ж. Сей, М. Фрідман, Ф. Махлуп вважали, що ринкова система здатна забезпечити повне використання ресурсів, у тому числі й ресурсів робочої сили. Вони стверджували, що повна зайнятість є нормою ринкової економіки, а найкращою економічною політикою – політи-